

Пентиліук М. И.

КУЛЬТУРНОЯЗЫКОВАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩЕГО ФИЛОЛОГА В БИЛИНГВАЛЬНОЙ СРЕДЕ

Статья посвящена анализу теоретических основ совершенствования речевой культуры будущих филологов в условиях билингвизма. Определяются лингвистические и лингводидактические условия повышения культуры речи студентов-филологов в двуязычной среде.

Ключевые слова: двуязычная среда, билингвизм, билингвальные условия, нормы украинского литературного языка, интерференция, принципы обучения.

Pentuliuk M.

CULTURALLY THE LANGUAGE TRAINING OF A FUTURE PHILOLOGIST IN A BILINGUAL ENVIRONMENT

The article is devoted to the analysis of theoretical bases of perfection of vocal culture of future philologists under bilingual conditions. Linguistic and lingvodidactic conditions of increasing of students philologists' culture of speech in a bilingual environment are determined expressly.

Key words: Ukrainian Russian linguistic environment, bilinguizm, bilingual conditions, norms of literary Ukrainian language, interference, principles of teaching.

Стаття надійшла до редколегії 06.04.2017

УДК 372.882+372.87

Олена ПОКАТИЛОВА

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри методики мов і літератури
Інститут післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка
e-mail: pokatilova.elena@gmail.com

ОСНОВИ МЕТОДИКИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ

У статті наголошується на актуальності використання методики культурологічного аналізу в процесі викладання літератури згідно з вимогами Нової української школи та компетентнісно-орієнтованого підходу до навчання. Розглядаються основні положення методики культурологічного аналізу тексту на уроках літератури: визначення поняття «культурологічний аналіз», змістова частина аналізу, план-схема культурологічного аналізу, специфічні прийоми й види навчальної діяльності учнів на уроках літератури; принципи добору творів мистецтва до літературних текстів; конкретні приклади зіставлення літературного твору із творами мистецтва у вигляді схеми міжмистецьких паралелей. Визначено перспективи подальшого розвитку використання культурологічного аналізу на уроках літератури в школі.

***Ключові слова:** культурологічний аналіз, компетентнісний підхід, різні види мистецтва, прийоми й види культуротворчої діяльності, план-схема аналізу літературного твору.*

Актуальність упровадження методики культурологічного аналізу на уроках літератури обумовлена оновленням шкільної освіти, що побудована за принципом інтегрованого навчання з урахуванням вимог «Нової української школи» та компетентнісного підходу у сучасній освіті. На думку сучасних педагогів, «саме набуття життєво важливих компетентностей може дати людині можливість орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти. Компетентнісно-орієнтований підхід до формування змісту осві-

ти став новим концептуальним орієнтиром шкіл зарубіжжя... Науковці європейських країн вважають, що набуття молоддю знань, умінь і навичок спрямоване на вдосконалення їхньої компетентності, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на запити часу» [5, 7]. В Концепції Нової української школи сформульовано 10 найважливіших ключових компетентностей, що об'єднують у собі найбільш вагомі та інтегровані знання, вміння та навички, відповідають багатоманітним сферам життя, спинятимуть продуктивності та

конкурентності людини на ринку праці. Одна з компетентностей, що торкається духовної сфери життя людини та відповідає за її загальнокультурний розвиток, формулюється наступним чином: «Обізнаність та самовираження у сфері культури. Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших» [6, 12].

Одним із завдань сучасної освіти – є розуміння творів мистецтва, здібність відчувати та пояснювати власні думки за допомогою мистецтва. Саме це завдання дає вагомий підстави вчителю літератури розглядати літературний твір як мистецьке явище. Саме на цьому наголошує в своїх дослідженнях відомий вчений-методист В.В. Гладишев: «... кожен літературний твір є унікальним мистецьким явищем, що посідає своє, лише йому притаманне, місце в загальній цілісній картині розвитку світової літератури» [2, 58]. Таким чином, навчання літературі в загальноосвітній школі повинно здійснюватися з урахуванням наступних принципів: вивчення літератури в контексті розвитку культури і мистецтва, використання знання різних мов і перекладів, компаративності, діалогізму текстів тощо. На ефективності використання творів споріднених галузей мистецтва на уроках літератури в різні часи наголошували відомі вчені-методисти: М.О. Рибникова, В.В. Голубков, В.С. Гречинська, Є.М. Колокольцев, Н.Й. Волошина, О.М. Бандура, З.О. Шевченко, С.О. Жила. В своїх дослідженнях вчені говорили про принципи добору матеріалу, культурологічний підхід до викладання літератури, методи та прийоми використання ілюстративного матеріалу, що повинно сприятиме більш ефективнішому аналізу та інтерпретації літературного тексту. Так, відомий вчений-методист Н.Й. Волошина наголошувала в своїх дослідженнях на ролі мистецтва в процесі викладання літератури: «Перш за все повинен враховуватись ідейно-тематичний зв'язок між літературою і творами суміжних мистецтв, бо під впливом загальних закономірностей, що виникають у процесі національного і світового історичного розвитку, в літературі і інших видах мистецтва з'явилися споріднені явища (наприклад, класицизм, романтизм, імпресіо-

нізм тощо). Під час зіставлення літератури з творами суміжних мистецтв вся увага повинна бути скерована на розкриття внутрішніх зв'язків визначення специфіки видів мистецтва, на ідейну близькість письменника і діяча мистецтв, спорідненість їх образного мислення, відображення в творах їх поглядів, особистих вражень та переживань, віянь епохи» [9, 203].

Саме тому, на уроках літератури виникає проблема *впровадження методики культурологічного аналізу*, ефективність якої полягає у вирішенні комплексу завдань: по-перше, потрібно враховувати специфіку культурологічного аналізу; по-друге, необхідно розробити план роботи над текстом художнього твору з використанням культурологічного аналізу; по-третє, слід виокремити основні прийоми й види культурно-творчої діяльності учнів у процесі використання культурологічного аналізу на уроках літератури.

Під *культурологічним аналізом* розуміємо прийоми й види поглибленої роботи з перекладним твором, що має на меті цілісне осягнення прочитаного в контексті національної й світової культури, з урахуванням філософських, історичних, естетичних, лінгвістичних, літературознавчих аспектів тлумачення словесно-художнього тексту як мистецького і культурного явища за стильовими ознаками. Специфіка шкільного культурологічного аналізу, на наш погляд, полягає в його інтегративній природі (міжпредметній і міжмистецькій), безпосередній залежності від профілю навчання, рівня літературного і загальнокультурного розвитку школярів, підпорядкованості основним завданням курсу літератури. Неабияке значення має культурно-історичний підхід до аналізу творів художньої літератури та світової культури, самотності мистецтва, історичної своєрідності, розмаїття та унікальності національних культур. Як зазначено в Програмі для загальноосвітніх навчальних закладів з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 20.04.2011р. №462) та відповідно до положень «Концепції Нової української школи» (2016р.) «Основними завданнями вивчення зарубіжної літератури в основній школі є: ознайомлення учнів із найкращими зразками оригінальної й перекладної літератури; поглиблення уявлень про специфіку художньої літератури як мистецтва слова; розвиток умінь і навичок учнів сприймати аналізувати й інтерпретувати літе-

ратурний твір у культурному контексті, у зв'язках з іншими видами мистецтва...» [4]. Методологічним підґрунтям для цього має бути інтегрований підхід до розгляду літературного твору в широкому історичному контексті, згідно з яким кожен художній твір не є окремим явищем, а навпаки – складовою частиною чогось цілого. Водночас, за І.Теном, і сам митець є частиною чогось цілого, що охоплює щось більше ніж сам автор. Це може бути: школа, генерація митців певної країни і певної доби тощо. На думку французького філософа, характеристика літератури визначається такими ключовими поняттями, як «раса – середовище – історичний момент». Зіткнення раси і середовища у певному історичному моменті впливає, на думку філософа, на певний рисунок у літературі і мистецтві. Таким чином, художня література – це своєрідний документ епохи.

Положення про культуру, як сублімовану форму, яка є основою психоаналітичної теорії мистецтва стала підґрунтям для аналізу та інтерпретації художніх творів модерністської літератури кінця XIX – початку XX століття. Підґрунтям розробки методики культурологічного аналізу є ідеї про «невикорінну діалогічність тексту», «відкритість твору», множинність його інтерпретацій, зв'язок тексту і контексту, міжмистецьку взаємодію. Особливої уваги з огляду на досліджувану проблему культурологічного аналізу заслуговують ідеї синкретичності та семіотики мистецтва, згідно з якими «твір» мистецтва розглядається як система знаків, «певний код», «метамова», «текст» текст у широкому розумінні. Особливого значення для дослідження проблеми використання культурологічного аналізу набули герменевтичні концепції, які стосуються тлумачення художнього твору та процесу його сприйняття читачем. Змістова частина культурологічного аналізу має бути розроблена за логікою побудови шкільного курсу літератури, яка, як відомо, складається із трьох взаємопов'язаних компонентів:

- 1) **історико-літературні та історико-культурні матеріали** (відомості про історико-літературний і культурний процес, мистецьку добу, напрям, течію або школу; біографія письменника, історія написання твору та його інтерпретацій у різних видах мистецтва або художньої творчості);
- 2) **теоретико-літературні та мистецькі поняття** (сукупність основних термінів, необхідних для засвоєння теоретичних тем курсу, цілісного осмислення літератур-

них творів, опанування художніх прийомів і «мови» різних видів мистецтва);- 3) **літературна та мистецтвознавча критика** (критичні статті, огляди, рецензії, що допомагають з позицій сучасності проаналізувати твір, переосмислити його традиційні оцінки й тлумачення).

З метою вдосконалення аналітичних здібностей учнів старших класів можна розробити **план-схему культурологічного аналізу творів літератури** за таким алгоритмом:

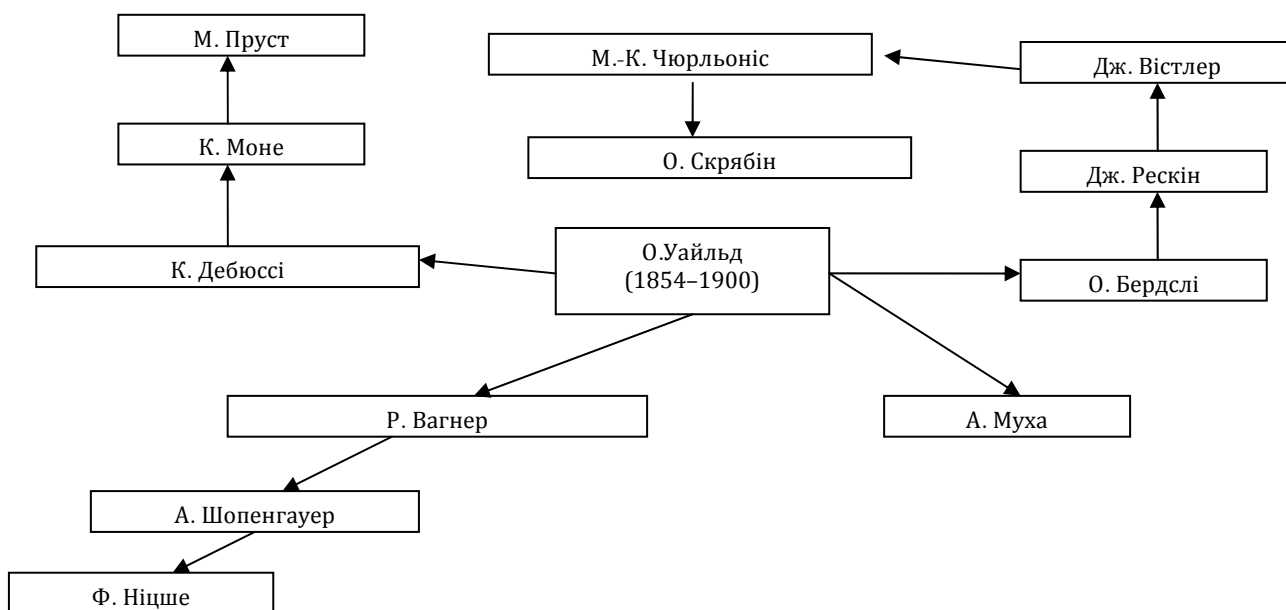
- 1) визначити місце художнього твору в світовому культурно-історичному процесі;
- 2) охарактеризувати особистість автора, перекладача, культурні й особистісні творчі зв'язки;
- 3) з'ясувати часові межі створення оригінального тексту, проаналізувати співвідношення: текст – доба, текст – культура (філософія, історія, літературні зв'язки), текст – мистецтво (мистецтво як тло, ілюстрація; мистецтво як «текст» у тексті, структурна одиниця, що входить до тексту; мистецтво як система знаків);
- 4) зіставити текст художнього твору із «текстами» інших видів мистецтва з метою виокремлення спільних структурних елементів та створення єдиного художнього образу;
- 5) проаналізувати структурні елементи художнього тексту, з'ясувати рівень відображення в них філософських, історичних, мистецьких реалій культурної доби;
- 6) використовувати герменевтичне коло «вчитель – текст – учень» у процесі осягнення змісту твору в культурологічному контексті з метою формування особистісного значення тексту;
- 7) включитися у спільний діалог з іншими учасниками взаємодії в процесі сприйняття, аналізу та інтерпретації тексту художнього твору як мистецького явища.

Відповідно до визначення культурологічного аналізу та розробленого плану-схеми, слід виокремити деякі специфічні **прийоми й види навчальної** діяльності учнів на уроках літератури. Продуктивним, на наш погляд, є використання прийому екфрасис (зоровий текст перекладається на письмовий): надати письмовий опис портрету улюбленого письменника, зберігаючи його прізвище в таємниці, написати твір-роздум «навіювання з приводу побаченого з використанням прихованого екфрасису. Використовуючи прихований екфрасис, учні повин-

ні вигадати історії, які начебто пов'язані з уявленою картиною. Насправді ж у своїх творчих роботах вони будуть використовувати певні алюзії та натяки на відомі твори митців. Саме вивчення літератури XIX-XX століття надає змогу використовувати прийом екфрасису як різновид дескрипції (різновид опису). У цьому випадку особливе значення надається розвитку уяви та фантазії учнів, за допомогою яких вони відтворюють умовний візуальний образ персонажа або явища, роблячи це завдяки тим відтінкам смислу, які вклав у нього сам автор виучуваного художнього твору. Йдеться про особливу ознаку творів художньої літератури, яка визначається як «візуальне іноказання». У центрі уваги перебувають стиль митця, про який О. Уайльд говорив: «Саме стиль, і нічого іншого, змушує нас повірити у реальність об'єкту» [8, 49]. Р. Барт пов'язує такі явища з «естетичною правдоподібністю», що визначається як «відповідність не предмету, а правилам зображення, прийнятим в даній культурі» [1, 395]. Я приклад використання прийому екфрасису на уроках літератури, потрібно розглянути авторські концепти сонетів У.Шекспіра і створити на основі цих концептів власні «учнівські тексти». З приводу цього на уроках літератури з вивчення творчості В.Шекспіра доцільно розглядати «ризиковано-парадоксальну» новелу О.Уайльда «Портрет містера У.Х.», що надає учням-читачам можливість іншої, неусталеної інтерпретації основних культурно-ціннісних концептів Шекспіра. Крім того, подібне тлумачення головних шекспірівських образів (Лорд Пембрук, Мері Фіттон та сам Шекспір як ліричний герой) сприятиме «формуванню **власних** оцінок і су-

джень з приводу прочитаного, надасть змогу здійснювати самостійний бібліографічний пошук, знаходити й обробляти необхідну інформацію з різних джерел, включаючи Інтернет та ін.» [12, 12].

Використовуючи евристичний метод на уроках літератури варто виокремили **прийом культурологічної реконструкції художнього простору** письменника за декількома стильовими ознаками: приналежність до єдиного напрямку в мистецтві; спільність художнього методу, стилю, техніки митців; роль митця в житті та творчості письменника; музичні, образотворчі уподобання письменників; спільність ідейно-естетичного задуму. Згідно з визначеним планом-схемою культурологічного аналізу доцільно запропонувати учням завдання щодо зіставлення трьох «знакових» напрямків у романі О.Уайльда «Портрет Доріана Грея» (імпресіонізм, неоромантизм, декаданс): визначити риси цих напрямків у мистецтві і підтвердити їх характеристики цитатами з тексту. Слід виокремити поняття «**МОТИВ**» та знайти його у творах різних видів мистецтва, у тому числі й літературі, як мистецтві слова (наприклад, мотив гріха, зла, – О. Уайльд і О. Бредслі (1872–1898), англійський художник-графік, яскравий представник англійського декадентства; мотив трагізму долі, невідворотності року – О. Уайльд і Р. Вагнер (1813–1883), німецький композитор-романтик та Мотив продажу власної душі – О. Уайльд, Й.В. Гете «Фауст», О. де Бальзак «Шагренева шкіра»). Звернення до різних видів мистецтва в процесі аналізу та інтерпретації художнього твору дозволяє говорити про образ автора, персонажа в романі. Тлумачення худож-

нього образу, що об'єднує літературу із суміжними видами мистецтва дає змогу учневі відчутти художньо-естетичну цінність твору що вивчається. На значущості осягнення поняття «художнього образу» в процесі аналізу літературного твору та розумінні сутності феномену мистецтва слова наголошував вчений-методист А.Л. Ситченко: «Образ як результат процесу художнього відбиття являє собою єдність емоційно-логічного аспектів, зумовлено об'єктивно-суб'єктивною природою художньої творчості й сприйняття, що визначається естетичним ідеалом митця і впливає на особистісне формування читача. Ця єдність характерна для всіх образних компонентів художнього твору, що вказує на складну структуру його засвоєння» [10, 164]. Так, наведена схема дозволяє не тільки співвіднести художні напрями і течії в межах тексту роману О. Уайльда, але й осягнути позатекстові відносини, інтертекстуальні зв'язки, що є характерними для мистецтва і літератури періоду модерну і постмодерну. Зіставлення трьох «знакових» напрямків у романі О.Уайльда (імпресіонізм, неоромантизм, декаданс) дозволяє також побачити їхні взаємовиключні характеристики: не тільки гармонійне поєднання, але й пряме протиставлення. Імпресіонізм протиставляється конфліктно-парадоксальному мисленню; неоромантизм – хворобливо-витонченому нехтуванню релігією і мораллю; декаданс – відсутності абсолютної покори смерті, песимізму. Робота щодо зіставного аналізу відомих течій у мистецтві кінця XIX – початку XX століття підводить учнів до розуміння ролі «парадоксу» як художнього методу автора, – «принца парадоксу». Згідно із зазначеним, на уроці з вивчення роману О. Уайльда «Портрет Доріана Грея» доцільно буде сформулювати такі завдання: визначити риси трьох напрямків у мистецтві і підтвердити їх характеристики цитатами з тексту, встановити культурологічні зв'язки, скласти культурологічний коментар, порівняти цитати із тексту-оригіналу з текстом-перекладом російською та українською мовами, з'ясувати і проаналізувати те спільне, що об'єднує «мови» різних видів мистецтва з мовою тексту-оригіналу і тексту-перекладу: інтонація тексту, мотив, мовні засоби вираження. У процесі аналізу тексту-оригіналу і тексту-перекладу важливо простежити частоту вживання ключових «автобіографічних епітетів» і визначити їхню роль у розумінні учнями художньо-естетичного значення роману.

З метою ефективності реалізації методики культурологічного аналізу потрібно використовувати культуротворчі завдання із розвитку сенсорного апарату і художньо-творчих здібностей. Одним із творчих завдань, які сприяють розвитку інтересу до читання та аналізу поетичних рядків, слугує **малювання «словесне» і у фарбах** на уроках літератури. Також використовуючи думку Ш. Бодлера про відповідності (correspondances), ідею вірша А. Рембо «Голосівки» і експерименти в галузі музики зі створення **співвідношення кольороряд – звуко-ряд** російським композитором кінця XIX – початку XX століття О.Скрябіним, можна запропонувати такий вид діяльності: зобразити мелодію у фарбах «*Mélodie en couleurs*», де б кожен з семи звуків (порівняємо: у гамі сім звуків) і семи кольорів (порівняємо: у спектрі сім кольорів) відповідав певній літері французького або російського алфавіту.

У зв'язку з ефективністю використання творів мистецтва на уроках літератури, необхідно систематизувати **принципи добору** творів мистецтва до художніх текстів: 1) ілюстративний; 2) фоновий; 3) сюжетно-тематичний; 4) асоціативний. На принципах оптимального відбору і дозуванню мистецького матеріалу до літературного твору наполягає в своїх наукових розвідках вчений-методист С.О. Жила: «Принципами оптимального відбору і дозування, на нашу думку, є художня близькість і тематична спорідненість творів літератури і суміжних мистецтв. Вивчення літератури в комплексі з суміжними мистецтвами не повинно перетворюватися на випадкове еkleктичне поєднання різножанрового і різностильового матеріалу. Словесник має нагадувати досвідченого архітектора, який безпомилково визначає кожному мистецтву єдине належне для нього місце і роль» [3, 6].

Таким чином, використання культурологічного підходу та методики культурологічного аналізу на уроках літератури має надати змогу краще засвоювати історико-літературні, культурологічні і теоретико-мистецькі знання, які мають набувати системного характеру. Завдяки використанню певних прийомів та видів культуротворчої діяльності, учні навчатимуться добирати і застосовувати культурологічний контекст у процесі поглибленої роботи з перекладними творами, визначати за його допомогою ідейно-художній задум і своєрідність вивчених текстів. Завдяки поглибленню й розширенню естетичного досвіду, учні оволодівають аналітико-інтерпретаційними вміннями

ми та готовністю до самостійної літературно-творчої діяльності. Існуючи розвідки вчених-методистів з питань культурологічного підходу до викладання літератури дають підстави стверджувати, що саме шкільний предмет «Література», об'єктом дослідження якого є художній текст, а суб'єктом – учень, надасть можливість учневі пізнавати навколишній світ, розуміти своє місце в ньому, збагачуватись духовно, відчувати свою «національну ідентичність» завдяки осягненню власної культури на тлі багатого розмаїття культур народів світу. На нашу думку, подальшою перспективою дослідження має стати практичний досвід вчителів щодо розробки спецкурсів та факультативів з проблеми інтеграції літератури і художньої культури певної історичної доби.

Список використаних джерел

1. Барт Р. Эффект реальности / пер. с фр. С.Н.Зенкина // Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт. – М.: Прогресс, 1989. – С. 392-400.
2. Гладишев В.В. Художній твір у літературознавчому контексті / В.В. Гладишев // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – №11. – 2004.
3. Жила С.О. Словесник має нагадувати досвідченого архітектора, який безпомилково визначає кожному мистецтву єдино належне для нього місце і роль / С.О. Жила // Зарубіжна література в школах України. – №3. – 2007.
4. Зарубіжна література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 5–9 класи (2012 р. зі змінами 2015-2016 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://mon.gov.ua/content/Osvita/Zagalna_serednya_osvita/Navchalni_prog/31.08.2016-programa-zarubizhna-literatura-\(na-sajt\).doc](http://mon.gov.ua/content/Osvita/Zagalna_serednya_osvita/Navchalni_prog/31.08.2016-programa-zarubizhna-literatura-(na-sajt).doc)
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг.ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
6. Концепція нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mon.gov.ua/activity/education/zagalna.../ua-sch-2016.
7. Кудряшев Н.И. Взаимосвязь методов обучения на уроках литературы: Пособие для учителя / Н.И. Кудряшев. – М.: Просвещение 1981. – 190 с.
8. Мірошніченко Л.Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник / Л.Ф. Мірошніченко. – К.: Вища школа, 2007 – 415 с.
9. Наукові основи методики літератури. Навчально-методичний посібник / За ред. Н.Й. Волошиної. – К.: Ленвіт, 2002. – 344 с.
10. Ситченко А.Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах: навчальний посібник для студентів-філологів / А.Л. Ситченко. – К.: Ленвіт, 2011. – 291 с.
11. Уайльд О. Портрет Дориана Грея / пер. с англ. И.Абакиной / О. Уайльд. – СПб.: Азбука, 2015. – 278 с.
12. Хализев В.Е. Теория литературы: Учебник / В.Е. Хализев. – М.: Высш. шк., 2002. – 437 с.

References

1. Bart R. (1989). *Effekt realnosti [Effect of reality]*. Per. s fr. S.N.Zenkina. *Izbrannye raboty: Semiotika. Poetika*. Moscow: Progress [in Russian].
2. Gladyshev V.V. (2004). *Hudozhnij tvir u literaturoznavchomu konteksti [The art work in the literary context]*. *Vsesvitnja literatura v serednih navchal'nyh zakladah Ukrain'ny. №11* [in Ukrainian].
3. Zhyla S.O. (2007) *Slovesnyk maje nagaduvaty dosvidchenogo arhitekтора, jakyj bezpomylkovo vyznachaje kozhnomu mystectvu jedyno nalezhne dlja n'ogo misce i rol' [Philologist should remind experienced architect who accurately determine each unique art tribute to his place and role]*. *Zarubizhna literatura v shkolah Ukrain'ny. №3* [in Ukrainian].
4. *Zarubizhna literatura. Programa dlja zagal'noosvitnih navchal'nyh zakladiv 5–9 klasy (2012 r. zi zminamy 2015-2016 rr.) [Foreign Literature. The program for secondary schools Grades 5-9 (2012 amended 2015-2016 years)]*. Retrieved from: [http://mon.gov.ua/content/Osvita/Zagalna_serednya_osvita/Navchalni_prog/31.08.2016-programa-zarubizhna-literatura-\(na-sajt\).doc](http://mon.gov.ua/content/Osvita/Zagalna_serednya_osvita/Navchalni_prog/31.08.2016-programa-zarubizhna-literatura-(na-sajt).doc) [in Ukrainian].
5. *Kompetentnisnij pidhid u suchasnij osviti: svitovij dosvid ta ukrai'ns'ki perspektivy: Biblioteka z osvith'oi' polityky [Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian prospects: Library Educational Policy]*. (2004). *Pid zag.red. O.V. Ovcharuk*. Kyiv: «K.I.S.», 112 p [in Ukrainian].
6. *Kontseptsija novoyi ukrajyns'koyi shkoly [The concept of the new Ukrainian school]*. Retrieved from: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna.../ua-sch-2016> [in Ukrainian].
7. Kudrjashev N.I. (1981). *Vzaimosvjaz' metodov obuchenija na urokah literatury: Posobie dlja uchitelja [Interrelation of teaching methods in literature lessons: Teacher's Manual]*. Moscow: Prosveshhenie, 190 p [in Russian].
8. Miroshnychenko L.F. (2007). *Metodyka vykladannja svitovoi' literatury v serednih navchal'nyh zakladah: Pidruchnyk [Methods of teaching world literature in secondary schools: Manual]*. Kyiv: Vyshha shkola. 415 p [in Ukrainian].
9. *Naukovi osnovy metodyky literatury. Navchal'no-metodychnyj posibnyk [Scientific basis of methodology literature. Teaching-methodical textbook]*. (2002). *Za red. N.J. Voloshynoi'*. Kyiv: Lenvit. 344 p [in Ukrainian].
10. Sytcheno A.L. (2011). *Metodyka navchannja ukrai'ns'koi' literatury v zagal'noosvitnih zakladah: navch. posib. dlja studentiv-filologiv [Methods of teaching Ukrainian literature in secondary schools: the manual for students philologists]*. Kyiv: Lenvit. 291 p [in Ukrainian].
11. Uajl'd O. *Portret Doriانا Greja [The Picture of Dorian Gray]*. Per s angl. I.Abakinoj. St.Peteburg.: Azbuka, 2015. 278 p [in Russian].
12. Halizev V.E. (2002). *Teorija literatury: Uchebnik [Literature Theory: Textbook]*. Moscow: Vysshya shkola, 2002. 437 p [in Russian].

Покатилова Е.А.

ОСНОВЫ МЕТОДИКИ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОГО АНАЛИЗА ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ

В статье акцентируется внимание на актуальности использования методики культурологического анализа в процессе преподавания литературы в школе. Проблема использования культурологического подхода на уроках литературы проанализирована с учетом уровня изученности про-

блемы в методической науке, так же с учетом требований Новой украинской школы и компетентностного подхода. В статье освещены основные положения методики: дано определение понятия «культурологический анализ», содержательная часть культурологического анализа, план-схема, специфические приемы и виды деятельности на уроках литературы, принципы сопоставления произведений искусства и литературных текстов.

Ключевые слова: Культурологический анализ, компетентностный подход, разные виды искусства, приемы и виды деятельности учащихся, план-схема анализа литературного произведения.

Pokatilova O.

THE MAIN ASPECTS OF THE METHODS OF CULTURAL ANALYSIS OF LITERARY WORKS AT LITERATURE LESSONS

In the article the efficiency of cultural approach and cultural analysis in the process of teaching Literature is revealed. The problem of implementation of cultural analysis is analyzed from the point of view of modern methodology, some philosophic and theoretic studies competence approach and the demands of Modern Ukrainian School. The main modern approaches in the process of study literature are reviewed: the study of literature in the context of the Arts and Culture, the use of knowledge of foreign languages and linguistic translations from one language into another, the comparative studies the principal of dialog between different texts and pupils, etc. Also in the article the main aspects of cultural analyses are reviewed: the definition of cultural analysis, the contents of cultural analysis, the plan-scheme of cultural analysis, some specific ways and types of tasks at literature lessons. The main principals of different types of Art and Literature are revealed. The patterns of some literary works of the periods of Modern and Postmodern Art are reviewed «The picture of Dorian Gray» and «The Portrait of Mr. W.H.» The Postmodern stylistic device ecphrasis is analyzed in the article. Some specific types of tasks for pupils in the process of analyzing and interpreting the literary text are represented: «Cultural reconstruction of the author's background», which helps to compare and unite then three trends in the novel in one: Impressionism, Neoromanticism, Decadence.

Key words: cultural analysis, competence approach, different types

Стаття надійшла до редколегії 06.05.2017

УДК 378.016:811.161. 2'38

Анжеліка ПОПОВИЧ

кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри української мови

Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна

e-mail: angelika0409@mail.ru

ДИСЦИПЛІНА «СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ» В СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНІЙ СХЕМІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ

У статті охарактеризовано місце дисципліни «Стилістика української мови» в структурно-логічній схемі підготовки вчителів української мови і літератури. Сконстатовано, що стилістика є завершальною й узагальнювальною прикладною дисципліною з-поміж мовознавчих. Здійснено ретроспективний порівняльний аналіз нормативних документів Міністерства освіти і науки України, зокрема освітньо-професійних програм та навчальних планів підготовки фахівців. Зроблено завваги до проведення практичних і лабораторних занять у вищій школі. Закцентовано на індивідуальних науково-дослідних завданнях зі стилістики.

Ключові слова: дисципліна «Стилістика української мови», структурно-логічна схема підготовки фахівців, учитель української мови і літератури, вища школа, освітньо-професійні програми, навчальні плани, форми проведення занять.

Сьогодні загальноосвітні навчальні заклади потребують учителя нової генерації, який би усвідомлював свою соціальну відповідальність, повсякчас дбав про особистісне й професійне зростання, умів досягати нових педагогічних цілей. Завдання вчителів-словесників – удоско-

налювати культуру мовлення учнів, підвищувати рівень їхнього мовленнєвого розвитку, виховувати мотивацію до вивчення української мови, забезпечувати належний рівень комунікативної компетентності, формувати духовний світ школярів і загальнолюдські ціннісні орієнтири.